

JOŽE ŠMIT · LIRIKA ČASA

JOŽE ŠMIT
LIRIKA ČASA

JOŽE ŠMIT

LIRIKA ČASA

h1

ZAVOD »BOREC« V LJUBLJANI
1965

F
br
gat
ziv
dos
del
pes
Dv
na
joč
pr
na

ODPIS

jur. št.: 8005

*Ko se je začela vojna,
sem se vrnil domov.
A kdo je takrat
imel še dom?*

Pravižo:

Vse se povrača.

A vendar,
ali se vrne kdaj
moje dvajseto leto,
ki so mi ga prekleli?

Rodil sem se po vojni.
Zdaj je že druga vojna
in čez dvajset let
bo spet katera...

Mati, mati,
kakošno uspavanko
si mi pela
ob rojstvu?

Ležal sem na slami.
Pri nas vsi tako leže.
Tudi vlačuge.
Še bog, če je slama.

Prišla je k meni
z molkom in grozo
v rokah.

»Te boli, siromak?«
je vprašala.

»Pojdi, mati,
pojdi in moli
pa brinovih vej
mi pod postelj sežgi!

Pojdi, mati,
pojdi proč nocoj.
Nocoj vsi kolnejo
in jaz,

jaz se tako bojim urokov!«

8

Pravzaprav je bilo
vedno tako pri nas:

že zaradi vina,
ki ga trte preveč
in premalo rodé,

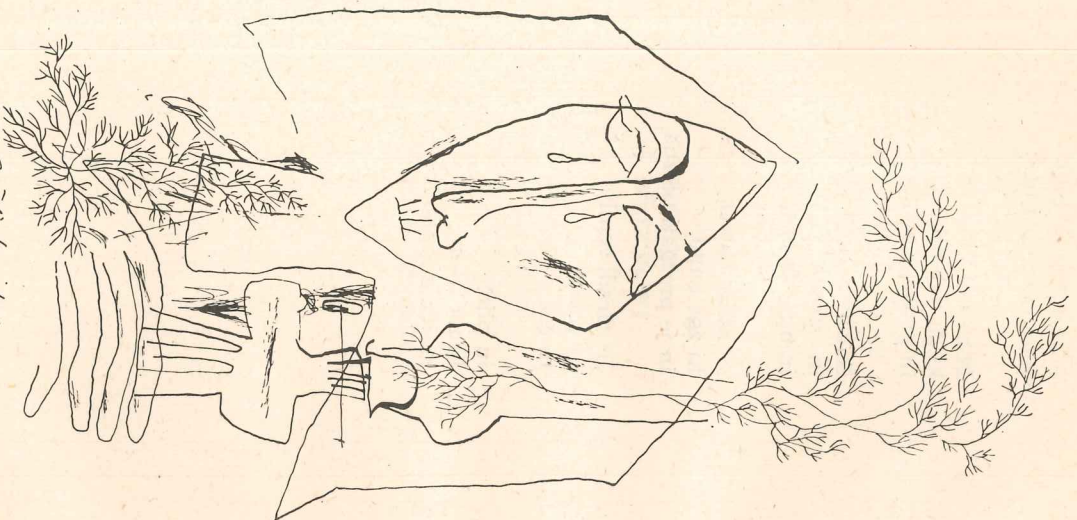
že zaradi matere,
ki strada
in moli za nas,

že zaradi sonca,
ki žge temó
in je prežgati ne zna,

že zaradi zemlje
in vetra
in rož

in pič,
ki na jesen
za lučjo gredo...

9

Jože Vukobrat 1964

Spesnil sem si
pravljico,
a čas spreminjanja
je kratek.

Ne morem prestopiti
praga resničnosti

in kraljična,
začarana v krastačo,

bo zaman čakala
rešitelja.

11

Kimalu pride jesen,
Siva in pozna,
z redkimi ognji
po gnafnah.

Tako je vedno,
kadar romamo.

Zadnje skorjico
bi vzeli od matere
na težko pot,
zadnje kapljico vina,
zadnji žarek,
da ne opešamo na poti
h kruhu, vinu in soncu.

Tako je vedno.

Jaz pa gren neznano kam
in samo veter
me spremlja
z materinim jokom.

*Prijatelji so mi hoteli
prihraniti Ukrajino,
a kam sem prišel,
za božji čas!*

Prišel je v mesto
s kratko pipo v ustih,
umetniško ovratnico
in žalostnim smehom.

»Čemu te ceremonije,
ko je samo sodni dan,
kot jih je že mnogo bilo
in jih še mnogo pride?«

»Sicer pa,« so gledali vanj,
»kaj ni to Smitov Jož,
študent in poet,
ki čakamo nanj?«

Črna zastava je plala
z brežiškega gradu
in z nje se je blede nasmihala
smrt.

Dali so me v službo
rabljem in vlačugam
še tisti dan,
smrt pa je v plesni obleki
hodila po vaseh.

Včasih je prišla tudi v mesto.
Z ajdovim cvetom v lasih
in zorečim grozdom v rokah.

Prebirala mi je pisma
iz Slezije in drugod.

Za njo pa so prihajali tujci
z vozovi in oholostjo,
da bi poželi moje duše
zrelo jesen
in jok moje matere.

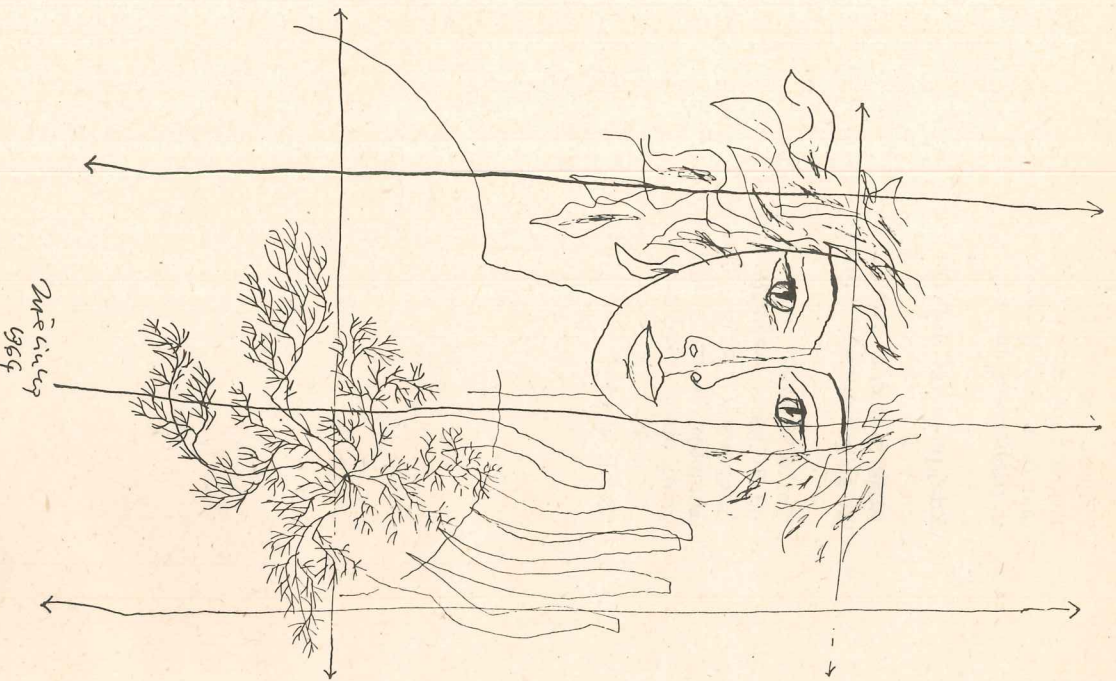
Vzljubil sem dekle.
Tokrat sem bil še doma,
takrat me še niso bili prekleli
in prodali cestam.

Zdaj pa ni več ljubezni.

Blisk je razklal drevo,
ko ga je najmanj slutilo.

To, to je huje
od življenja jetičnega.
Vseporvod rablji, vlačuge, ceste
in neke daleč:
mati, ona... Se kdo?

O, ali še kdo?

Že prvi teden so mi dejali:
Ne boš dober hlapec,
ker ne govoriš po naše
in še nisi spal pri ženski!
In potem vsak dan takto.
In potem vsak dan takto.
In potem vsak dan takto.

Pride čas,
ko misliš na smrt,
na mater
in na bogvečaj.

Hotel sem planiti na cesto
in jim zakričati,
da sem Slovenec.

Potem bi me ubili.
In nekoč pozneje
bi mi postavili spomenik,
in sicer v mestu,
ki še nima
nobenegega spomenika.

Tedaj sem slišal mater,
ki je govorila:

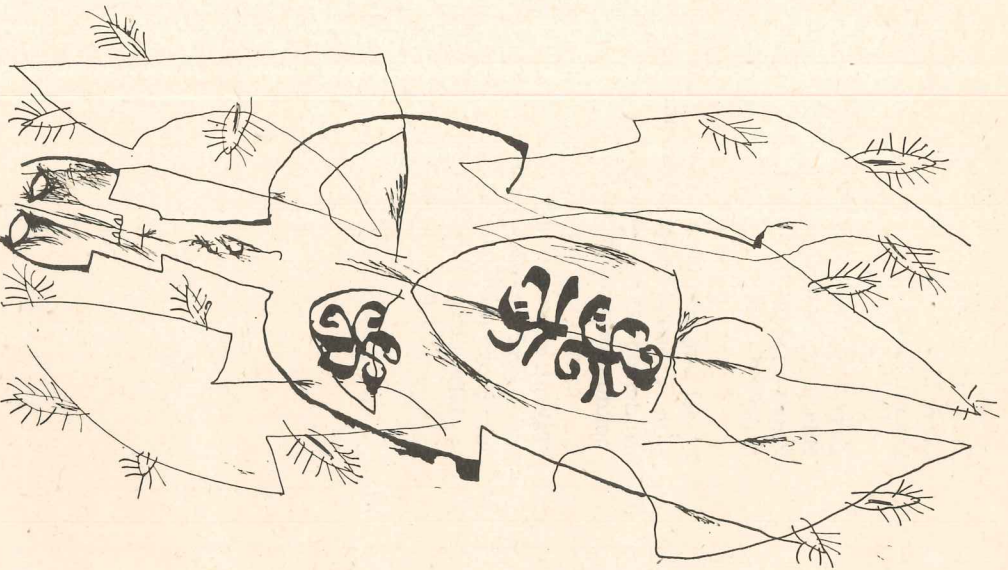
»Vsak dan jih ubijejo tisoč,
kje bo denar
za tisoč spomenikov?«

Nekdo je moral umreti,
zakaj samo smrt
zapre blazne oči
in umiri roke.

Takrat sem pogosto hodil ob reki.
Bila je ponlad.
Zgodnja in otročja.
S prvo muziko.

Našel sem rožo in jo ubil.
»Umri zame, ker jaz ne smem.
Ni denarja za marmor,
nekdo pa mora umreti!«

Takrat, za veliko noč,
sem taval pogosto ob reki
in vrbove mladike
so bičale mojo mladost.

Žare Čučka 1984

Udaril sem smrtoglavca
in spet me otme samo beg.
Kam pa pobegnem naj sebi?
Oh, Frühling in Wien...

Z razjedenim sreem
in bolno ponladjo
hodim za klicem knjig.

Že dolgo jih nisem bral,
a mislim:
Vsi veliki možje
so brali iz njih.

Tudi jaz bom velik.
Kakor Prešeren,
Cankar, Župančič
in drugi.

Imam vse,
kar je treba za to:
malo denarja,
mučeniško mater,
narodno bolečino
in nesrečno ljubezen.

Morda, morda imam tudi
željo po zgodnji smrti.

25

k
e
z
c
c
z
e
r
r
j
f
r
r

Nekoč sem spoznal,
da nam vse sanje daje hudič.
Kako jih ne bi?

Ko mi je prišlo,
sem sanjal o akademiku:
Zjutraj bi šel v predavalnico,
zvečer v bar ...

Vse nam da hudič, samo denarja ne.
Zato prodajam športni list
in raznašam premog po mestu.

Tako mi je kot materi:
nekje čisto v meni
vpije otrok-študent
in hoče rojstva.

Sposodil bi si stotak
in napisal nanj pesem o usmiljenju.

Nekoga večera,
ko mi je rojak zaupal,
da premore še 40 soldov,
sva zavila k Wöku.

Bil sem njegov gost.
Ko pa sva odhajala,
mi je dejal:

»Ne bi bila smela večerjati,
zakaj na žalost ni dobro jesti.«

26

27

Hrvatje so razstavljali
in mi mladi Kopitarji,
Miklošiči, Prešerni in Cankarji
smo jih šli gledat.

Govorili so,
da je Meštrović gotski.

Takrat me je nekdo
povedel v kot
in mi dejal:

»Si slišal?
In tam v Monakovem govore,
da so renesančni!«

Zvečer smo šli pit,
jaz pa sem mislil
na Gospo s Posavja.

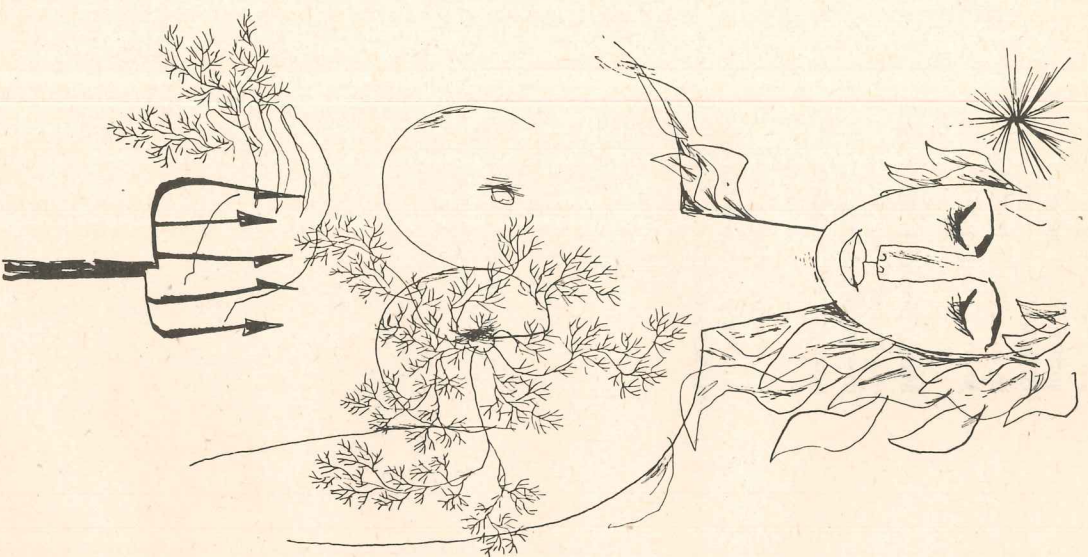
Bila ni ne Meštrovićeva
ne renesančna —
bila je moja.

Po dolgih dneh
sem napisal pesem.
Bila je Uspavanka
in mlad fant iz Krope
jo je celo uglasbil.

Mnogim pa ni bila všeč.

»Čemu si potlačil
hrepenečo deklico
nazaj v posteljo?«

Priznam, bil sem grd.
A tiste dni nisem ljubil
nobene deklice.

Minilo je poletje,
jeseni v dunajskih parkih
pa so podobne tistim
v ljubljanskem Tivoliju.

Toda Ljubljana
že dolgo ni bila več
mesto mojih sanj.
Postala je sebična
in me pozabila.

Čemu torej še misliti nanjo?

Tedaj pa mi je nekdo pisal:
»Zoranov je pustil muzo
in postal vojak.

Ne mara več pisati pesmi,
ker se beli tepó z rdecími...«

Takrat sem jo zasovražil.

Pri botaničnih vajah
se je asistentka zjokala nad menoj:
»Kako ste mogli tako grdo narisati
to prekrasno staničje?«

Bilo je res.
Poln sramu sem se zavedel
svoje grdobije.

In ni preteklo štirinajst dni,
ko mi je sosed,
mala Habsburžanka,
zašepetala:

»Postali ste umetnik.«
»Res?«
»Zelo ste nesrečni!«

Za božič sem bil doma,
v izposojenem plašču.
Naj vidiš, da imam plašč
in da mi ne gre slabo.

A materine oči
ničesar ne spregledajo.

»Shujšal si, fant,«
mi je dejala.
»Shujšal, mama,
a imam plašč...«

Imel sem plašč, ki ni bil moj,
in imel sem žalost,
ki mi je ni mogel nihče odvzeti.

*Vous partez pour Cérances,
mais c'est encore une chance,
car ce village
est en France...*

Dokler mi je bila nedosegljiva,
je bila zame dežela hrepenenja,
obljubljena samo dobrim otrokom
in pravljicnim bitjem,
toda zdaj, ko sem jo posedel,
je vse prebridko podobna
moji domovini.

Morda je bila lepa . . .

Jaz sem vedno ljubil črno, vlažno prst,
poraslo s sočno travo,
jaz sem vedno pozdravljal šipek ob ogradah
in cvetoča drevesa ob domovih,

toda jaz sem videl
smrt premmogih lepih stvari
in sem pomolil tudi na grobu
te dežele.

Prišel je iz Rusije,
kjer je pobil tri tisoč ljudi.

Zdaj mu bo
tristo francoskih deklet
grelo premrlo telo
in mu bo
tristo slovenskih fantov
služilo za pse.

Major von Schönbeck.
Da, to je on.
In nosi viteški križ.

V Luksemburškem vrtu
me je ustavil Baudelaire:

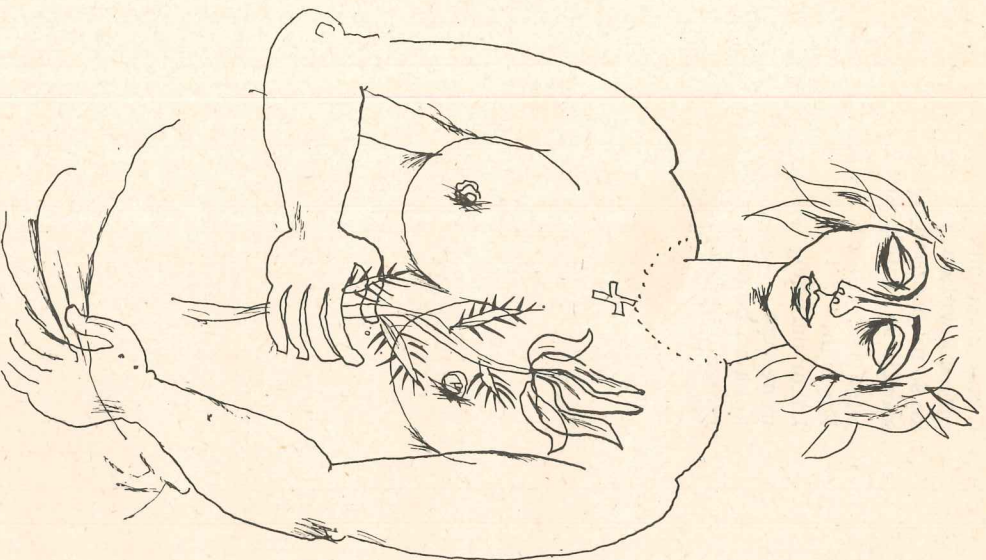
»Qui vive?
Hitler? Pétain? De Gaulle?«

«Cvetovi zla!
Tvojega in mojega,

včerašnjega in jutrišnjega,
večnega...«

Čemu nisem mogel
preliti krvi takrat,
ko so mi ponujali zanjo
sočutje in hvaležnost?

Krvavim
kakor narezana tita
in ne vem,
kolikera bo cena
mojemu trpljenju.

Zofia Gink
1964

Lepa Marie
nima srca,
a če ga ima,
zate ga ni.

Lepa Marie
ima le telo,
lepo telo,
joj, Lepa Marie!

In če ni srca,
če ga ne bo,
vzemi, kar dá
telesu telo...

Človek.
Človek.
Človek.

Kako je
kolesu
pod tabo,
Reiter
Schmidt?

Jutri...

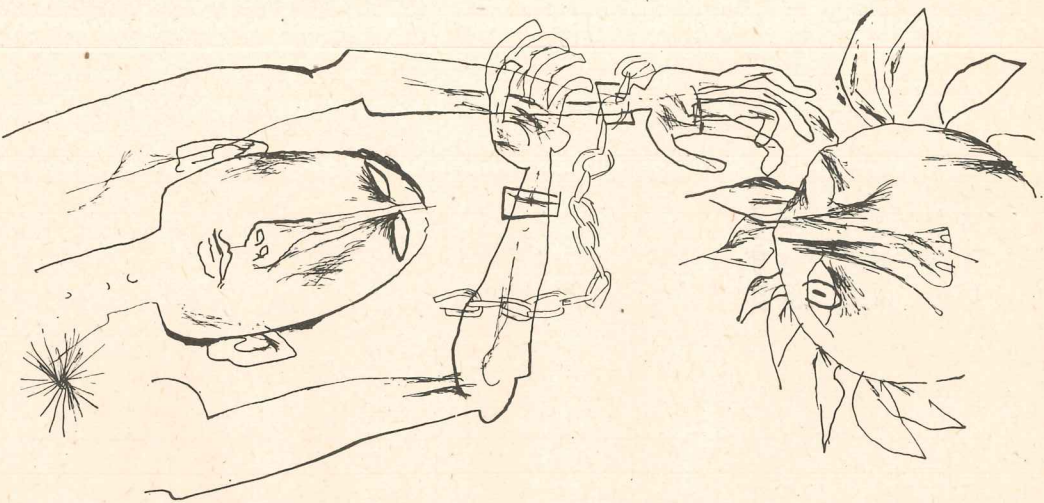
O, ko bi bilo
vsaj pojutrnjem,

ko bi ne bilo
nikoli,

ko bi bilo
vseeno kdaj!

Vedno je bilo
dejanje zemlje tudi naše.
Tako mi je bila dana
tretja pomlad v tujini:
z lučjo, rožami in nečim,
kar je bilo
drugačno od prejšnjega.

Bilo mi je kakor ob slovesu.
A bilo mi je kakor ljudem,
ko spoznajo,
da še niso končali poti
in se ozirajo po zvezdah.

Mičič
1964

*Prestopil sem ocean
in sem mislil,
da sem daleč od sveta.
A svet je prišel za manoj...*

4 — Lirika Kasa

49

Treba je upati
in verovati
v pravljice,
ker je resnica
trda,
treba
se je bati,
bati resnice,
kajti resnice
ni...

Zdaj sem pri ljudeh,
ki spoštujejo tisto,
kar je v meni samo še spomin.

Hranijo
me z belim kruhom,
kavo in rozinami,

vendar se mi včasih zazdi,
da je vse to sramotna cena
za človeka,

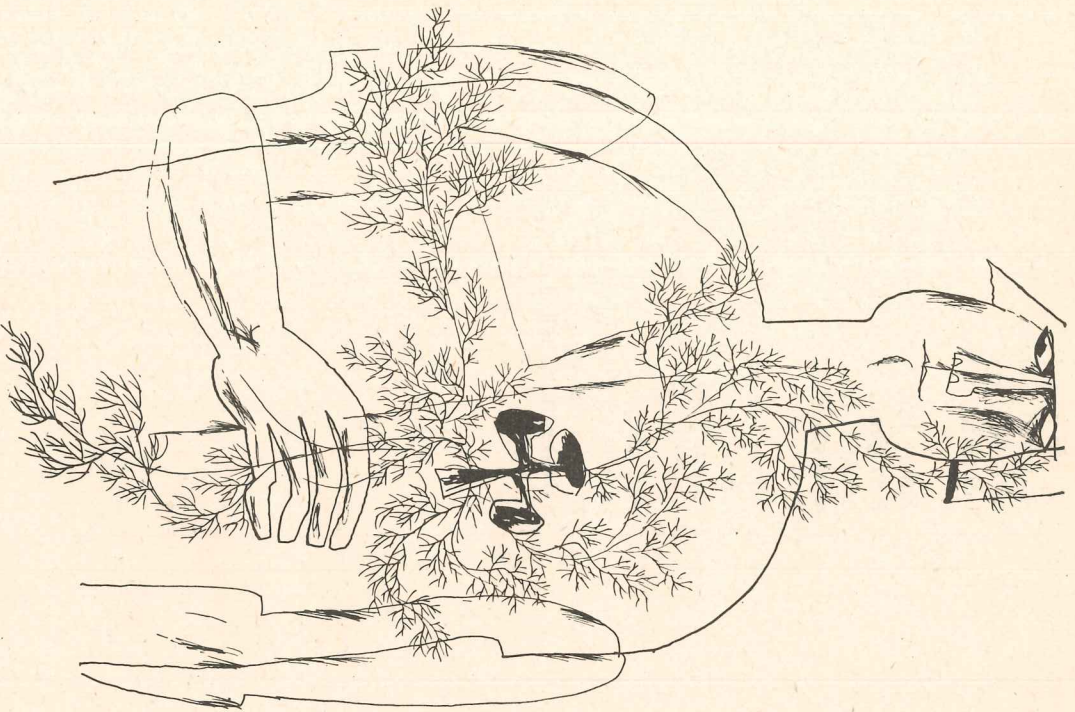
ki je obljubil pesem
svojemu lastnemu ljudstvu.

Morda nam je usojeno,
da bomo večni soldatiki:
ta za tujo kri,
oni za tuj denar.

Zakaj, kdo posadi romarja
k svojemu ognjišču,
ne da bi hotel ogreti
samega sebe?

Bilo je, da je človek
umil človeku noge
zaradi Boga,

toda zdaj,
zdaj se vse lepe pravljice
že dolgo začenjajo
z dvakratnim nekoč.

2002 G. Vukobrat

Ljubili sem zemljo
in sem jo sovražil,
in sovražil sem jo,
ker ji nisem mogel
pobegniti.

Zdaj je ne ljubim več
in ker je ne ljubim,
je tudi ne sovražim —

o, kdaj sem že opustil
misel na beg!